

Kahire 1396/1976, s. 347-381, 423, 425-432, 576-578, 684-685; Sahnûn, *el-Müdevvene*, I, 287-289; IV, 272-274; VI, 195; İbn Bâbeveyh, *Men lâ yahđuruhü'l-fakih*, Tahran 1390, II, 21; III, 151; Mâverdi, *el-Ahkâmü's-sultâniyye*, Kahire 1387/1966, s. 174-198; Ebü Ya'lâ el-Ferrâ, *el-Ahkâmü's-sultâniyye*, Kahire 1387/1966, s. 112, 127-128, 212-217, 221-222, 236; Ebü Ca'fer et-Tüsî, *Tehzîbü'l-ahkâm* (nşr. Seyyid Hasan el-Müsevî el-Harsân), Tahran 1390, IV, 22, 121-124, 140; VII, 152; Serahsî, *el-Mebsût*, II, 211-216; XIV, 42-43; XXX, 190; Kâsânî, *Bedâ'îc*, Beyrut, ts., II, 65-68; VI, 193-195; İbn Rüşd, *Bi-dâyetü'l-müctehid*, I, 219, 266; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, Beyrut, ts., IV, 201; VI, 156-165, 184; Kurtubî, *el-Câmi'*, III, 178, 321-328; VIII, 4-5; Nevevî, *el-Mecmû'*, Kahire, ts., VI, 74-83; Abdullâh b. Yûsuf ez-Zeylaî, *Naşbü'r-râye*, Beyrut 1973, II, 282-283; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, VI, 8; Bedreddin el-Aynî, *Ümdetü'l-kârî*, Beyrut, ts. (Dâru İhyâ'it-türasi'l-Arabî), I, 372; IX, 99-104; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir* (Kahire), II, 178-185; X, 3-4; Alâ b. Hüseyin el-Beyhakî, *Ma'dînü'n-nevâdir fi ma'rifeti'l-cevâhir* (nşr. M. İsâ es-Sâlihiyye), Küveyt 1405/1985, neşredenin girişi, s. 12-18; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râ'ik*, II, 53, 252-254; VIII, 239-240; Şirbînî, *Mugnî'l-muhtâc*, I, 394-395; II, 327, 373; Şevkânî, *Neylül-levtâr*, IV, 166; V, 349; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), VI, 434; Azimâbâdî, *Avnül-ma'bûd*, VIII, 311-316, 341-342; IX, 176, 370; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtübü'l-idâriyye*, III, 73-75, 165-179; Ahmed Refik [Altınay], *Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri*, İstanbul 1931; F. Lokkegaard, *Islamic Taxation in the Classic Period*, Copenhagen 1950, s. 14-16, 51, 59; Abdülkerîm Zeydân, *Ahkâmü'z-zimmiyyîn ve'l-müste'menin*, Bağdad 1963, s. 162; Salih Tuğ, *İslâm Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı*, Ankara 1963, s. 29-30, 53, 60, 86; M. Cevâd Mağniye, *Fıkhü'l-İmâm Ca'fer eş-Şâdik*, Beyrut 1965, II, 113, 133; V, 55; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, VI, 511-523; Muhammed Hamîdullah, *el-Veşâ'iku's-siyâsiyye*, Beyrut 1389/1969, nr. 66, 181-182, 186, 222-224; a.mlf., "Ortaçağda Müslümanların Petrol Hakkında Bilgileri" (trc. İhsan Süreyya Sırma), *Diyanet Gazetesi*, VI/122, Ankara 1975, s. 7, 15; Selim A. Sıddîkî, *İslâm Devletinde Mali Yapı* (trc. Rasim Özdenören), İstanbul 1972, s. 30, 115-118, 132-133; M. A. Mennân, *İslâm Ekonomisi* (trc. Bahri Zengin – Tefvik Ömeroğlu), İstanbul 1976, s. 346, 387, 404-405; N. P. Aghnides, *Mohammedan Theories of Finance*, Lahore, ts., s. 393; M. Bâkır es-Sadr, *İslâm Ekonomi Doktrini* (trc. Mehmet Keskin – Sadettin Ergün), İstanbul 1978, s. 343-344, 360, 464-465, 476-477; M. Fethî İvazullah, *el-İnsân ve's-şervâtü'l-ma'diniyye*, Küveyt 1400/1980, s. 61-80; Hamza Aktan, *İslâm'da Madenlerin Hukukî Statüsü*, Erzurum 1986; Mahmûd el-Muzaffer, *eş-Şervetü'l-ma'diniyye ve hukûku'd-devle ve'l-ferd fihâ*, İskenderiye 1410/1990; Abdurrahman M. Abdülkâdir, *Temellükü'l-arâzi ve iktâ'u'l-me'adin*, Kahire 1413/1993; E. Asthor, "Ma'din (Economic Aspects)", *EP* (İng.), V, 964-967; A. Y. al-Hassan – D. R. Hill, "Ma'din (Mining Technology)", a.e., V, 967-973; R. Murphey, "Ma'din (Mineral Exploitation in the Ottoman Empire)", a.e., V, 973-985; Eva Bear, "Ma'din (In Islamic Art)", a.e., V, 985-993; "Ma'din", *Mu.F.*, XVIII, 192-200.

HAMZA AKTAN

MÂDER-i MEVLÂNÂ TEKKEŞİ

(bk. KARAMAN MEVLEVÎHÂNESİ).

MADRAS

Hindistan'ın Tamil Nadu eyaletinin merkezi olan şehir.

Hindistan'ın güneybatısındaki Bengal körfezinin Koromandel kıyısındadır. 1996'dan beri resmî adı Chennai olan şehrin tarihî adı Madras hakkında ileri sürülmüş iki etimoloji teklifi bulunmakta ve bunların birincisinde, en eski haritalarda Madrasapatanam şeklinde görülen ismin bölgeye ilk yerleşen müslüman denizcilerin kurdukları köyün medresesine nisbet edilen adından, ikincisinde ise mahallî bir liderin isminden (Mandarâdzu > Mandarajapattan) geldiği belirtilmektedir (*EP* [İng.], V, 1122).

Madras, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin yarımada geliştirdiği ilk büyük şehirdir. Chandragiri racasından kiralayarak buraya St. George adı altında küçük bir ev ve ticaret limanı inşa eden İngilizler'den önceki dönemlerde önemsiz olduğu, Güneydoğu Hindistan'ı gören İbni Battûta'nın buradan bahsetmemesinden anlaşılmaktadır. Özellikle XIX. yüzyılda Hindistan'daki İngiliz sömürgeciliğinin en büyük idarî ve iktisadî merkezlerinden biri haline gelen Madras, 1653'e kadar daha önce burayı ele geçiren Java'daki Bentem Sultanlığı'na bağlı kaldı. Evrengzîb döneminde Bâbürlüler şehri kuşattırlarsa da alamadılar (1702). 1741'de Maratalar'ın hücumundan kurtulan Madras 1743'te Fransızlar'ın, 1746'da tekrar İngilizler'in eline geçti. 1758'deki iki aylık yeni bir Fransız işgali hariç 1947'ye kadar onların hâkimiyeti altında yaşadı. Bu arada iki defa Fransızlar'la iş birliği yapan Meysûr Sultanı Haydar Ali Han'ın saldırısına mâruz kaldı. Başlangıçta Madras'ın bir yerleşim merkezi olarak seçiminin ekonomik sebeplerden çok stratejik sebeplere dayandığı görülmektedir. Önceleri ulaşım ve liman imkânları açısından karşılaşılan coğrafi güçlükler XIX. yüzyılda gelişen teknoloji sayesinde kısmen aşılmış ve şehir, bölgenin siyasî ve askerî merkezi olmasının yanında Güney Hindistan'daki sömürge hükümetinin ekonomik faaliyetlerinin de merkezi haline gelmiştir. Böylece yeniden yapılanmaya başlayan Madras kaçınılmaz biçimde çok sayıda

göçmeni kendine çekmiş ve okulları, bürokrasisi, sanat etkinlikleri ve çeşitli kurumlarıyla İngiliz kültürünün Hindistan'daki başlıca temsilcilerinden birini oluşturmuştur. Antak Madras, XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Hint milliyetçiliğinin de geliştirdiği önemli şehirlerden biri ve bunun yanı sıra Tamil milliyetçiliğinin merkezi durumundadır; nitekim Hintli devlet adamı Raciv Gandhi 1991 yılında burada uğradığı bir suikast sonucu ölmüştür.

Bugün her türlü ulaşım imkânlarıyla Hindistan'ın diğer büyük şehirlerine bağlantısı bulunan Madras bölgenin geleneksel kültür ve sanat merkezidir ve bünyesinde 1857'de kurulan üniversiteden başka teknoloji enstitüsü, devlet müzesi, müzik akademisi ve film stüdyoları gibi kuruluşları da barındırmaktadır. Aynı zamanda önemli bir sanayi merkezi olan Madras'ta otomobil, bisiklet, çimento, demir ve tekstil (özellikle "madras" adı verilen pamuklu kumaş) sanayileriyle dericilik çok gelişmiştir. Hindistan'daki en eski Anglikan kilisesi de (St. Mary's, 1680) buradadır.

Madras Delhi, Bombay ve Kalkûta'dan sonra Hindistan'ın en büyük dördüncü şehridir; eski kesiminin (İngilizler'in yaptırdığı kale ve çevresi) kuzey ve kuzeybatısındaki sanayi tesisleri, batı ve güneye doğru genişleyen mahalleleriyle 172 km²'lik bir alana yayılmıştır (metropolün tamamı 1.170 km²); nüfusu (2001) 4.216.268'dir (metropolün tamamı 5.550.100). Çoğunluğunu Tamil dili konuşanların meydana getirdiği Hanefî mezhebine mensup müslümanların şehrin nüfusunun yüzde 12'si civarında olduğu tahmin edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

W. S. N. Krishnaswami, *Old Madras*, Madras 1965; Muhammed Hüseyin Nainar, *Arab Geographer's Knowledge of Southern India* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, s. 36; P. Rajaraman, *Chennai Through the Ages*, Chennai 1997; J. P. P. Moore, *Political Evolution of Muslims of Tamil Nadu and Madras*, Delhi 1997; Besim Darkot, "Madras", *İA*, VII, 136-137; A. D. W. Forbes, "Madras", *EP* (İng.), V, 1122-1123; S. N. Basu, "Madras", *Encyclopedia of Asian History*, New York 1988, II, 455; R. P. Agarawall, "Madari Community of India", *Encyclopaedia of the World Muslims* (ed. N. K. Singh – A. M. Khan), Delhi 2001, III, 859-862.

AZMİ ÖZCAN

MA'DÛD

(bk. ADEDİ).